

„JURNALISMUL CETĂȚENESC”, O CONSECINȚĂ A SOCIAL MEDIA

Prof. univ. dr. Cristian Florin Popescu
Universitatea Hyperion

Abstract:

In his well-known argumentation, Marshall McLuhan postulates that a new born medium does not "kill" a medium already existing. An argument perfect valid, concerning "classical media". (Radio did not eliminate the printed press, and television did not eliminate either printed press, nor radio). But, since the 70'ies, New Media, changed this paradigm. We have in the coexistence new-classical media in the same time an interaction and a clash. New Media establish new relations regarding the consumer' identity, with important consequences in political, social and cultural fields. New media, with their so-called "citizen journalism", one of the continuations of social media, challenge the classical media, as well as journalism as professional activity, introducing an enlarged democracy, which is more and more close with anarchy.

Keywords: Computer-mediated communications (CMC), Neoliberalism, Artificial Identity (Avatar), Truth, Professional Ethics.

Social media, una din întruchipările New Media

Într-o argumentare celebră și de neocolit, Marshall McLuhan estima că un medium nou apărut nu îl "extermină" pe acela deja existent. (Radio nu a eliminat presa tipărită; mai târziu, televiziunea nu a eliminat nici presa

tipărită, nici radio). Ci, urmează o ”perioadă de tranziție” în decursul căreia nou apărutul medium conviețuiește și ”interacționează” cu medium-ul deja existent, de unde rezultă o evoluție, o ajustare, o adaptare a ambelor.

Toate acestea vor să spună – în logica savantului canadian – că, prin ”coexistența lor”, ambele canale (acela nou născut și acela deja existent) se schimbă, evoluează, se înnoiesc⁶.

Iată însă că, începând cu anul 1973, Internet îmbogățește, rafinează și, pe alocuri, contrazice argumentarea lui Marshall McLuhan.

Cu o viteză uluitoare, New Media zguduie tot.

Pun în mare dificultate funcționarea media clasice (atât în plan financiar, cât și profesional); schimbă violent cutumele de consum; transformă consumatorul dintr-un ”asaltat” de oferte, în căutător, în explorator, în ”cuceritor”; schimbă relațiile interpersonale, înlocuindu-le tot mai mult cu relații ”interpersonale” între ”măști”, între avataruri, între identități virtuale, altfel spus, sunt introduse alături de lumea fizică, universuri paralele, populate cu personaje decorporalizate, scoase din istorie, scoase din contingent.

Conștientul și subconștientul acționează laolaltă. Realitatea și visul (sau reveria sau proiecția) coexistă.

Internautul, Facebook-istul, prizonierul comunicării virtuale, devine un actor al **computer-mediated communications**.

”Ceea ce se numește interactivitate, se schimbă dramatic. Nu este clar în ce direcții, și nu este clar cu ce rezultate, chiar dacă formele de manifestare sunt evidente.

Termenul **interactivitate** presupune un simțământ mai puternic al angajamentului utilizatorului față de textele media, o relație mai independentă față de sursa cunoașterii, folosirea individualizată a media și o mai mare posibilitate de a alege din partea utilizatorului.

Aceste idei față de valoarea interactivității se ivesc din discursul popular al **neoliberalismului**, care îl tratează pe utilizator, în principal, ca pe un consumator.

Neoliberalismul consideră că oamenii sunt capabili să-și construiască stiluri de viață individualizate, alegând dintr-o infinitate de posibilități pe care le oferă piața.

---

⁶ Marshall McLuhan, *Pour comprendre les médias. Les prolongements technologiques de l'homme*, Montréal, Editions HMH, 1970.

În această ordine de idei, interactivitatea este văzută ca o metodă de a maximiza opțiunea consumatorului în relație cu textele media”.⁷

Rezultă de aici că interactivitatea este văzută din perspectivă instrumentală (sau funcțională).

Social media. Comunicare privată sau publică?

În evantaiul facilitărilor tehnologice pe care le oferă computer-mediated communications, este nevoie să distingem cât se poate de terestru, între aceste variante: **site-ul oficial al unei instituții** ce aparține sferei Public Affairs, **mail, blog, (cont) Facebook/Twitter**.

Este evident că **site-ul unei instituții** aparține comunicării publice oficiale (o prelungire sau o completare) a modalităților comunicării instituționale (= Public Relations). Sursa este una oficială, conținutul informațional este unul public (care se adresează publicului, fie și prin intermediul jurnaliștilor aparținând media clasice care folosesc aceste comunicări drept surse de informare directă; de la o sursă oficială ”direct” contactată).

Din această perspectivă, în virtutea regulilor comunicării publice, aceste informații (cel puțin din perspectiva standardelor PR americane) trebuie să se caracterizeze prin promptitudine, acuratețe, completitudine, claritate. Pe scurt, este nevoie, conform standardelor profesionale/etice, ca aceste informații transmise în acest fel, să fie adevărate.

Mail-ul, iarăși este evident, aparține sferei comunicării private dintre două persoane private. Întocmai precum tradiționala scrisoare pe hârtie pusă în plic, timbrat, și pus în cutia poștală și primit în altă cutie poștală. Întocmai, precum convorbirea telefonică dintre două persoane.

Comunicarea privată, în orice stat de drept este inviolabilă. În formulare exactă: niciun terț nu are acces la conținutul ei. Excepție, situațiile în care instituțiile de forță, dacă respectă constituțiile și dispozitivele legislative ale unui stat de drept, nu pot avea acces decât înarmate cu un mandat eliberat de un judecător, pe baza unei argumentări valabile furnizate de petent (parchet, poliție, serviciu secret).

În acest punct, în treacăt fie spus, apar tensiunile sub presiunea fenomenului terorist și infrațional organizat.

---

⁷ Lister Martin, Dovey John, Giddings Seth, Grant Iain, Kelly Kieran, *New Media. A Critical Introduction*, London and New York, Routledge, 2003.

Se cer legi tip ”Big Brother”, care să permită retenția datelor și accesul (intruziunea) pe canalul comunicării private dintre două persoane.

Doar dispozitivul tehnologic s-a schimbat (a evoluat). Controlul se face la provider, la server, la banca de date (personale ale utilizatorilor) care se află în posesia furnizorului de servicii.

Ca o extensie. Așa-numita percheziție informatică este o adăugire (tehnologizată) la tradiționala percheziție într-un spațiu fizic. Pentru aceasta din urmă este de asemenea nevoie de un mandat judecătoresc, pentru că se cere permisiunea ”penetrării unui spațiu privat”. Pentru cea dintâi, este nevoie acum în egală măsură de un mandat judecătoresc, deoarece, conform standardelor legislative actuale, tot ce este stocat într-un computer personal aparține proprietății intelectuale a posesorului. Și această formă de proprietate, ca și proprietatea fizică, ca și libertatea personală a comunicării cu altcineva în regim privat, ca și aderența (sau neaderența) la o religie sau la o doctrină politică sunt drepturi fundamentale (ale persoanei/ale cetățeanului) inalienabile.

În care statul nu are a interveni decât în situații excepționale.

Cu **blogul** și cu **contul Facebook**, din anumite perspective, lucrurile se complică. Altfel spus, valoarea de adevăr devine relativă, dacă nu chiar nulă.

Cert este însă următorul element. Atât blogul, cât și contul Facebook fac parte din comunicarea publică.

Din cel puțin două motive. Oricine are acces la comunicare. Și al doilea. În țările avansate alături de care România încă nu se află, instituțiile reacționează prompt la unele postări care, prin conținutul lor, încalcă într-un fel sau altul prevederi legale.

În continuare.

Acuratețea identității emițătorului, precum și acuratețea (buna intenție, onestitatea, adevărul) devin de la caz la caz relative sau chiar în mod cert tentative de manipulare.

Tehnic vorbind, X poate construi un blog/un cont Facebook în numele altcuiva. În această circumstanță, ne aflăm în situația fraudării identității. Fraudare/uzurpare care, în lumea fizică, este pedepsită conform legilor.

Apar apoi relativități (pozitive, dar mai ales pernicioase), în funcție de situație.

Dacă inițiatorul blogului/contului Facebook este, de exemplu, un cunoscut jurnalist, atunci acestea reprezintă o modalitate suplimentară de comunicare profesională către/cu publicul său (căreia i se adaugă ingredientul ”interactivitate”/dezbateri). Nimic rău aici.

Dar dacă emițătorul este un personaj cu funcție politică, juridică, administrativă, această situație de rol de comunicare publică se transformă într-o înșelătorie, în tentativă de manipulare, în lipsă condamnabilă de onestitate și într-un dispreț profund față de cetățeni.

Dacă acest tip de personaj urmărește să obțină informații din realitate, este una. Deși în această situație tehnologică, identitatea conlocutorului este una îndoielnică.

Dar dacă dorește să lanseze axe de comunicare/de discuție/de așa-zisă dezbateră, atunci ne aflăm în fața unei multiple fraudări.

Personajul nu poate invoca nici părerea personală, nici ”declarația politică”. Personajul este de nedivizat. El se exprimă invariabil în numele instituției din care face parte și în virtutea funcției pe care o îndeplinește.

Așadar, așa-zisele considerațiuni personale formulate acum o vreme de către un membru CSM constituie o fraudă jignitoare la adresa publicului. La fel, postările unui judecător la CCR. La fel postările unui fost consilier al unui fost președinte.

”Jurnalismul cetățenesc” și Social Media

S-ar putea spune, urmând adnotările unor sociologi media americani, că ”preistoria” așa-numitului jurnalism cetățenesc (citizen journalism) se leagă de apariția, evoluția și mutațiile pe care fenomenul ”CNN” le-a impus în peisajul televiziunii⁸.

Revoluția CNN s-a desfășurat pe mai multe planuri: **tehnologic** (sateliți, televiziune prin cablu); **format** (televiziune exclusiv de știri, în flux, un fel de un nou tip de agenție de presă); **”scriitură”** (**multiculturalism etnic, rasial și de gen pe ecran**); **editing: introducerea realității media numită ”breaking news”**; **colectarea și difuzarea informației** (recurgerea adesea la imagini filmate/fotografii provenind de la martori oculari, adică de la non-jurnaliști profesioniști, adică de la ”cetățeni”).

Actualii susținători americani ai **citizen journalism** pornesc de la o premisă pe care o preiau de la Noam Chomsky care, în colaborare cu Edward S. Herman, publică un text intitulat ”Manufacturing Consent”. Un text în care este descris mecanismul de funcționare a propagandei

---

⁸ Cf. Kathleen Hall Jamieson, Karlyn Kohrs Campbell, *The Interplay of Influence. News, Advertising, Politics and the Mass Media*, 4-th Editon, New York, Wardsworth Publishing Comp., 1997.

atotcuprinzătoare americane în relația ei simbiotică de funcționare cu media⁹.

În virtutea acestei simbioze (o subordonare a media și o cenzură soft exercitată continuu sub aparența logicilor statului de drept), în fiecare moment, agenda comună decident politic-media este paralelă cu agenda cetățenească. De unde, efectul de neocolit. Un alt fel de îndoctrinare a maselor, un alt fel de omogenizare a societății, un alt fel de dictatură sub hlamida principiilor, regulilor și instituțiilor funcționale ale unui stat de drept.

O uriașă mască, o uriașă minciună care ascund o societate în care toate principiile funcționării statului de drept sunt pervertite, deteriorate, deviate, alterate.

Or, spun susținătorii **citizen journalism**, acest nou "fenomen media" beneficiind în principal de suportul tehnologic pe care îl oferă WEB (cu forma lui de manifestare **social media/media de socializare** inclusă), oferă o agendă alternativă, o agendă cu adevărat a comunității, paralelă cu agenda establishmentului.

De partea cealaltă, profesiunea europeană (în principal provenind din Franța) se opune ferm.

Voci autorizate europene resping fenomenul și atrag atenția asupra pericolelor sale: informație falsă, abdicare de la normele etice minime, manipulare, confuzie, intoxicare, înspăimântarea colectivităților, forme noi ale războiului rece în care, sub aparența libertății (nelimitate) de exprimare se ascund jocuri murdare lansate de tot felul de cercuri de interese/de presiune subversive.

Toate acestea, conducând, treptat, la o confuzie colectivă axiologică, politică și comportamentală, tot atâtea amenințări la adresa funcționării corecte a mecanismului democratic.¹⁰

Argumentele sunt în principal de ordin profesional, în contextul mecanismului francez.

"Jurnaliștii cetățeni" nu au cultura profesională necesară. Nu cunosc regulile/normele colectării/verificării informației. Nu sunt familiarizați cu elementele etice care compun adeziunea onestă la profesiune. Nu sunt

---

⁹ Vd. Cristian Florin Popescu, *Realitățile ficțiunii*, Ed. Muzeului Național al Literaturii Române, 2010, p. 171 ș.u.

¹⁰ Cf. Syndicat National des Journalistes, *Etats Généraux de la Presse Écrite*, 2008, Comprimare digitală, comprimare jurnalistică?

familiarizați cu legislația care ordonează comunicarea publică (cu referire la relațiile dintre instituții, cu referire la relațiile interumane care cer respectarea demnității celuilalt). Animați de cele mai bune intenții de a se exprima și de a participa la dezbaterile publice, tocmai pentru că nu se află în posesia ”culturii de context a unui jurnalist profesionist”, sunt victime sigure ale oricărei acțiuni de manipulare.

Pe scurt.

Din această perspectivă, către care înclinăm, **citizen journalism** este o sursă nesecată de fabricare și de transmitere a zvonurilor, a injuriilor, a calomniilor, a vehiculărilor propagandistico-manipulative provenind de la tot felul de entități (oficiale sau paralele) în subordinea serviciilor secrete autohtone sau străine sau prietene sau inamice sau extragalactice.

Tot acest demers comunicațional public conține toate elementele anarhiei (=eliminarea oricărei ierarhizări, a oricărei ordini) și, alături de alte fenomene de tot felul, nu face altceva decât să erodeze până într-un punct ce poate deveni ireparabil, principiile corecte ale funcționării unui stat de drept.

De aici, o serie întreagă de dezbateri și de măsuri vizând nu neapărat controlarea fluxului infinit de mesaje care circulă în rețelele de socializare, incluzând ”contribuții ale jurnaliștilor cetățeni”, cât a aducerii acestui fenomen tehnologic-comunicațional într-o ordine legislativă comparabilă cu aceea care reglementează media clasice.

Concluzii

Apariția Internetului cu toate facilitățile lui referitoare la comunicarea ”nelimitată” (atât în ce privește orice comunicator calificat sau necalificat dar cetățean care simte nevoia să se exprime, nu se știe niciodată prea bine către cine anume, cât și cu privire la orice conținut, de la povești cu zâne, la explicații oculte ale marilor secrete ale Universului, la jocuri de manipulare tip servicii secrete-război rece, la toate teoriile posibile ale conspirațiilor, a atras după sine o serie întreagă de efecte perverse.

Media clasice, instituții care s-au consolidat din punct de vedere financiar, doctrinar și profesional timp de cel puțin două secole (mai ales, începând cu ultima parte a secolului al XIX-lea, momentul în care au apărut marile agenții de presă), instituții care stabiliseră un întreg ritual comunicațional cu publicurile lor, dar și cu sursele lor, instituțiile menite să raporteze în fiecare moment publicurilor/cetățenilor, s-au pomenit în scurt timp într-o criză existențială și profesională profundă.

Aproximativ dintr-odată, principiile îndelung meditate și experimentate, credințele sociale, politice și profesionale s-au pomenit

basculate, trecute sub tăcere, ignorate, sfidate și contrazise. Cu dorința clar exprimată de a fi eliminate.

De către cine anume? De către "vocea străzii", de către cetățeni sau de către așa-zii cetățeni. Ei înșiși alterați de această falsă sursă de instruire alternativă în fața căreia sistemul de învățământ, familia, bisericile s-au pomenit neputincioase, predicând în pustiu.

Blogurile, conturile Facebook, prelungirea lor numită de unii "jurnalism cetățenesc" reprezintă doar elemente disparate. Dar care, coagulându-se, devin un torent sau o avalanșă care mătură tot.

Mătură principii, mătură relații interpersonale în societate și în familie, mătură legi, mătură MORALA, adică onestitatea, adică sentimentele de prietenie, de solidaritate, de întraajutorare.

În definitiv, toate acestea au condus la o criză de comunicare în societate (atât într-o societate circumscrisă unui stat național, cât și între societăți în plan internațional), dar și între persoane (membri ai aceleiași familii, colegi de școală, de serviciu, de armată, prieteni și dușmani deopotrivă), pentru simplul motiv că liniile sigure, verificate și probabil de neînlocuit, au fost eliminate.

De toate aceste fenomene tulburi se face vinovat un singur actor. El este denumit generic, niciodată suficient de exact, NEOLIBERALISM.

Bibliografie

Jamieson, Kathleen Hall, Campbell, Karlyn Kohrs *The Interplay of Influence. News, Advertising, Politics and the Mass Media*, 4-th Editon, New York, Wardsworth Publishing Comp., 1997.

Martin Lister, Dovey Seth, Giddings John, Kelly Kieran, Grant Iain, *New Media. A Critical Introduction*, London and New York, Routledge, 2003.

McLuhan Marshall, *Pour comprendre les médias. Les prolongements technologiques de l'homme*, Montréal, Editions HMH, 1970.

Popescu, Cristian Florin, *Realitățile ficțiunii*, Ed. Muzeului Național al Literaturii Române, 2010.

Syndicat National des Journalistes, Etats Généraux de la Presse Écrite, 2008, Comprimare digitală, comprimare jurnalistică?